

neznatno združuje, da uniči ljudi kvalitete, človeka razuma in poštenosti (208), v deželi svobode svoboda izgublja svojo vrednost. Prvotni rod in nositelj nekdanjega ameriškega optimizma je po Adamičevem mnenju čuvstveno in duhovno brez moči, dostopen fantastičnim zablodam vsega sveta; upanje, da se človek otme iz tega mehanizma kot duhovno bitje, vidi le v priseljencih. V okviru svojega življenjepisa je pokazal na doživljenih zgodbah, kako džungla ljudi uničuje, v Podgorniku pa je orisal človeka, ki se upre puritanskemu bogu dela in gre v puščavo. Od takih upa na prenovitev človeštva. Sebe šteje v vrsto ljudi, ki jih privlačuje moč Amerike in njeno razburljivo življenje, da doživljajo in spoznavajo, a smeh, modrost Amerikanca, ga drži na pravi poti, morda še bolj spomin stare domovine, kjer urejenost nudi človeku oporo za treznejše oblike življenja in borba za kruh ni brez človeškega dostojanstva (401). Pustolovski značaj njegovega temperamenta ga je gnal v Ameriko, kjer je staro doživljanje v njem zamrlo, prevladano od drugačnih pomembnosti nove celine. Te so ga naredile za pisatelja, ki v angleškem jeziku rešuje vprašanja po kapitalizmu ogroženega človeštva. Pričujoča knjiga, ki ji je tudi prevajavec skušal ohraniti prvotno svežost originala, dokazuje vso moč pisateljske besede v odkrivanju pojavov, a socialna tendenca jo potiska, da ostaja pri tipični površini in je včasih prav blizu nevarnosti, da prevlada neobdelana snov in abstraktna ideja sočutja ali obtožbe. (O angleški izdaji je že napisal referat L. Klakočar v DS 1952, str. 329.)

Dr. J. Šilc

G. K. Chesterton: **Grehi princa Saradina**. Prevedel dr. Fr. Kimovec. Založila Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani 1952. 317 strani.

Detektivske zgodbe so veljale v dobi impresionizma za manjvredno berylo. Pisatelj je rajši gledal počasni potek običajnega življenja v njegovi barvitosti kakor napetost izrednih kriminalnih slučajev. Pasivno dojemanje pa se je v deželi pragmatizma kmalu umeknilo aktivnemu obvladanju življenja, kakor ga je drugod oznanjal ekspresionizem. Mesto oseb, ki so brezobrambna igrača vetra in usode, je tudi umetnost začela ustvarjati ljudi volje z etičnimi cilji. Konvertit Chesterton je postavil v očetu Brownu spomenik nadčasni modrosti Tomaža Akvinca, v kateri je združeno znanje o božjih in človeških rečeh, o naravi in duhu. Iz nje je ohranil čut za preprosto pojmovanje človeka, ki ga je racionalistična izobrazba napredka že izgubila. Chesterton je spoznal plodne kali detektivskih zgodb za svojo idejo, da vsa razumska rafiniranost zločinca podleže preprosti neskvarjeni modrosti duhovnika Browna, racionalna, v sebi zaključena krogla podleže iracionalnemu križu, ki združuje v sebi in pozna fizični in etični svet, končno in večno, naravo in čudež. Groteskni domislek, da nastopa duhovnik kot prostovoljni detektiv, je popolnoma opravičen, saj je njegov poklic, da pozna človeka, če hoče biti lovec duš. Za njim je višja misel duhovnega vodstva spačenega človeštva, ki ne čuti resničnih paradoksov svoje eksistence. Nasproti malemu opravičenemu čudaštvu postavlja pisatelj v jarkih lučih kričeča nesoglasja in nasprotja življenja.

Te zgodbe niso le obnova, ampak še bolj kritika življenja, umetnost, ki pojasnjuje najvišje človeške zmožnosti in dolžnosti, razlaga zablode duha in pregrehe. Pisatelj stopa iz objektivnega ozadja v ospredje, razlaga in vrednoti. Umetnost naj predstavlja in poučuje, pravi na str. 170. Impresionizem je črpal vse razodetje, ki ga naj prinese umetnost, iz vdanosti naravi, iz pasivnega doživljanja, ki je podobno indijskemu panteizmu, Chestertonu veje iz gozdne pokrajine le stara paganska bridkost (157). Nova umetnost je prenesla poudarek od narave v aktivno voljo, od pasivnega doživljanja v aktivno, v pristno človeško, po čemer sega v duhovni svet. Voljo nove vsebine spremlja tudi volja zavestnega, smiselnega oblikovanja. Prej je bila oblika umetnosti le oblika življenja, kot je dostopno čustvu, sedaj je oblika zavesten napor pisateljevega duha in obvladanje snovi. Novo življenjsko čustvo želi močnejšo energijo. Zato si je izbral visoko napetost kriminalnih slučajev, kjer najmočnejši vzgoni gibljejo življenje človeka in malo opazne pregrehe dozore v zrele sadove propalosti. Napeto pričakovanje novel se razreši v osuplo strmenje na koncu: vse, kar se je zgodilo, ni tako, kot si misli naš tostransko pokvečeni razum in preskočna logika vsakdanjosti, ampak nekaj drugega, do česar seže le preprosto pojmovanje očeta Browna. Šele ob ponovnem branju opaziš vse skrite migljaje in kazalce v končno razrešitev. Obliko je treba opazovati v vseh podrobnostih, potem šele začutiš svojevrstno ugodje dobro premišljene zgradbe.

Presenetljivost detektivske zgodbe vlada tudi v elementih sloga in načinu gledanja. Metafore in podobe niso zrastle iz narave stvari, se ne vle-gajo mirno v okolico, bolj so podobne klovnu, ki sredi nevažnega pogovora napravi saltomortale. Vsa tako resna vsakdanjost je Chestertonu polna norčavosti, ker se ljudje ne zavedajo, kako sebe varajo (144). Pod varljivo površino je vse bolj enostavna resnica, pa smo zanjo že izgubili pravi pogled. Tako sega ta slog na eni strani v razumsko virtuoznost stavkov, polnih izzi-valne sile, ki z duhovito kretnjo družijo režeča nasprotja, na drugi v eno-stavno govorico mirne stvarnosti. Kljub vsemu se zdi, da priznani in duho-viti pisatelj bolj vzbuja začudenje kot občudovanje.

Dr. J. Šilec

Iz sodobnega srbsko-hrvatskega književnega življenja (Misli, portreti in ocene)

4. Kratek pregled literarnih revij.

Preden bom skušal oceniti posamezne knjige in ob njih prikazati nekaj drobnih portretov sodobnih umetnikov, se mi zdi potrebno — radi informativnosti, ki je namen pričujočemu članku — ozreti se na literarne revije kot na organe, kjer se ustvarja sodobna književnost, ocenjuje in daje smer in vzdržava stik z bravci. Katere revije izhajajo na omenjenem področju in kakšne so, katere so vodilne in kaj vodijo, ter kakšno je razmerje provincije do literarnih središč, to so vprašanja, ki utegnejo tudi pri nas koga zanimati. Res je, da predvsem pri Srbih večina literarnih del izide